

पुनर्विलोकनाराठी विचारात घटावयाचा
गोपनीय अडवाळाचा कालावधी.

महाराष्ट्र शासन,
रामान्य प्रशासन विभाग,

परिपत्रक क्रमांक : विपुर-१०९७/प्रकृ. १३६/९७/१५,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक :- १९ जून १९९८.

संदर्भ :- १] शासन परिपत्रक, रामान्य प्रशासन विभाग,

क्रमांक- सराआरती १०७६/१२७५/१५,

दिनांक:- १६ जून ~~१९९८~~/१९९८

२] शासन परिपत्रक, रामान्य प्रशासन विभाग,

क्रमांक- सराआरती-१०८५/१०२९/४३/१५,

दिनांक :- १२ मे १९८६.

परिपत्रक

महाराष्ट्र नागरी सेवा [निवृत्ती वेतन] नियम १९८२ च्या नियम १०[४] व नियम ६५ अनुसार रार्वजनिक डितास्तव अळार्हात्मक व संग्राहात्पद राघोटीच्या अधिका-यांना/कर्मचा-यांना वयाच्या ५०/५५ व्या कर्ती पुनर्विलोकनाती निर्णय घेऊन त्यांना शासन सेवेतून मुदतपूर्व सेवा निवृत्त करावे, असे शासनादे धोरण ~~केंद्रीकृत~~ आहे.

२. रांदधार्धीन शासन परिपत्रक, दि. १२ मे, १९८६ नुसार वयाच्या ३५ व्या कर्तीपूर्वी सेवेत झालेल्या गट "अ" व गट "ब" च्या अधिका-यांचे वयाची ५० कर्ती पूर्ण डोते वेळी किंवा त्यांच्या अर्डताकारी सेवेची ३० कर्ती पूर्ण डोते वेळी यापैकी जे अगोदर घडेल त्यावेळी तरोच वयाच्या ३५ व्या कर्तानिंतर सेवेत दाखल हालेल्या अधिका-यांचे वयाच्या ५५ व्या कर्ती असे संकेताच पुनर्विलोकन करण्यात येते. गट "क" व गट "ड" कर्मचा-यांच्या बाबतीत वयाच्या ५५ व्या कर्ती पुनर्विलोकन करण्यात येते.

३. "अ" व "ब" आणि "क" गटातील अधिका-यांना/कर्मचा-यांना अनुसारे वयाच्या ५०/५५ व्या कर्ताप्रिलिकडे सेवेत रडाण्याची पात्रापात्रता असा विण्यारांदभरति करावयाच्या पुनर्विलोकनाराठी शारिरीक द्वंद्वा, निर्विवाद राघोटी व त्यांचे गोपनीय अहवाल "चांगल्या" पेक्षा कमी नसावेत असे निकष आहेत तर गट "ड" सधील

कर्मचार्याना पुनार्विलोकनासाठी शारिरीक इमता, निर्दिवाद सचौटी व सेवा अभिलेख याबाबी विचारात घ्यावा लागतात.

४. अलिकडे च सर्वोच्च न्यायालयाने श्री. वैकुंठनाथदास विस्तृद मुख्य जिल्हा वैधकीय अधिकारी-२ संसरससी-२१९ [ओआयजार १९९२ सं १०२०] या मुदतपूर्व सेवानिवृत्तीच्या प्रकरणी निर्णय देताना आे आदेश दिले आहेत की, "पुनार्विलोकन प्रकरणाचा दिचार करताना संबंधिताचे संपूर्ण सेवा कालावधीचे गोपनीय अहवाल विचारात घेण्यात यावे. मात्र पुनार्विलोकनाच्या विचाराधीन कालावधीतील ५ वषाच्या गोपनीय अहवालावर भर देऊन त्याआधारे पुनार्विलोकनाचा निर्णय घ्यावा. या न्यायालयीन निर्णयातील संबंधित उत्तराखाली उद्घृत करण्यात आलेला असून त्याचा मराठी सारांश उत्तराखाली देण्यात आलेला आहे.

34. The following principles emerge from the above discussion:

- (i) An order of compulsory retirement is not a punishment, It implies no stigma, nor any suggestion of misbehaviour,
- (ii) The order has to be passed by the government on forming the opinion that it is in the public interest to retire a government servant compulsorily. The order is passed on the subjective satisfaction of the Government.
- (iii) Principles of natural justice have no place in the context of an order of compulsory retirement. This does not mean that judicial scrutiny is excluded altogether. While the High Court or this Court would not examine the matter as an appellate court, they may interfere if they are satisfied that the order is passed (a) mala fide or (b) that it is based on no evidence or (c) that it is arbitrary- in the sense that no reasonable person would form the requisite opinion on the given material; in short, if it is found to be a perverse order.
- (iv) The government (or the Review Committee, as the case may be) shall have to consider the entire record of service before taking a decision in the matter - of course attaching more importance to record of and performance during the later years. The record to be so considered would naturally include the entries in the confidential records/character rolls, both favourable and adverse.^{ix} If a government servant is promoted to a higher post notwithstanding the adverse remarks, such remarks lose their, more so, if the promotion is based upon merit (selection) and not upon seniority.

(v) An order of compulsory retirement is not liable to be quashed by a Court merely on the showing that while passing it, uncommunicated adverse remarks were also taken into consideration. That circumstance by itself cannot be a basis for interference.

Interference is permissible only on the grounds mentioned in (iii) above. This aspect has been discussed in paras 30 to 32 above.

१. मुदतपूर्व सेवा निवृत्तीचे आदेश म्हणजे शिक्षा नव्हे, अशा सेवा निवृत्तीवरून कोषतीही गैरवर्तपूर्क किंवा सूचित होत नाही.

२. शासकीय सेवकाला मुदतपूर्व सेवा निवृत्त करणे हे सार्वजनिक द्वितीय आहे. असे मत असेल आणि त्याबाबत शासनाचे समाधान झाले असेल तरच मुदतपूर्व सेवा निवृत्तीचे आदेश काढण्यात यावेत.

३. नैसर्गिक न्यायाचे तत्व मुदतपूर्व सेवा निवृत्तीच्या संदर्भात उद्भवत नाही याचा अर्थ असा नव्हे की, अशी प्रकरणे न्यायिक तपासणीतून पूर्णतः निवृत्ती आहेत. न्यायालय किंवा सर्वोच्च न्यायालय अशी प्रकरणे अपिलीय न्यायालय म्हणून तपासपार नाही. मात्र मुदतपूर्व सेवा निवृत्तीचे आदेश [अ] असदभावपूर्वक किंवा [ब] ते कोषत्याही पुराव्यावर आधारित नाहीत किंवा [क] ते स्वेच्छेनुसार कार्यवाही करून काढले आहेत. असे न्यायालयास वाटल्यास न्यायालय त्यामध्ये हस्तक्षेप करू शकेल.

४. शासन किंवा पुनार्विलोकन समिती अशा प्रकरणी निर्णय घेण्यापूर्वी संपूर्ण देवळ अभिलेखाची पडताळणी करील. गात्र असे करताना अलिकडच्या वषतील अभिलेखास व कामकाजास जास्त भ्रातृपत्र देवळ. शासकीय सेवकाच्या अभिलेखाचा विचार करताना गोपनीय अव्यालातील नोंदी/चारित्र्य पट या बाबतच्या अनुकूल तोच प्रतिकूल शे-याचा विचार करील खाली शासकीय सेवकास प्रतिकूल शेरे झासतानाही जेठोतेचा विचार न करता केवळ गुणवत्तेनुसार [निवडीने] वरच्या पदावर पदोन्नती दिली असेल तर त्याला देण्यात आलेले प्रतिकूल शेरे निष्प्रभ उरतात.

५. एखादा कर्मचा-याला सकतीने सेवा निवृत्त करण्याबाबतचे आदेश संबंधीतास प्रतिकूल शेरे कळविले नाहीत केवळ या कारपास्तव न्यायालय रद्द करू शकत नाही.

५०. सर्वोच्च न्यायालयाच्या उपरैतील निर्णयाच्या अनुषंगाने सर्व मंत्रालयीन विभाग, विभागप्रमुख व कायर्लिय प्रमुखांना असे कठविण्यात घेते की, शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांचे वयाच्या ५०/५५ व्या वर्षी पुनर्विलोकन करताना वरील बाबी विचारात घेऊन निर्णय द्यावा.

महाराष्ट्राचे राज्यमाल यांच्या आदेशानुसार व नोवाने,

४०. मी. ३३४१५८१८

[गीरा डफळाप्रकर]
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रांत,

राज्यमाल यांचे सचिव,

मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव,

सर्व मंत्रयांचे स्वीय सहायक

सर्व राज्यमंत्रयांचे स्वीय सहायक

मुख्य सचिव/शासनाचे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव,

मंत्रालयीन विभागाच्या नियंत्रपाखालील सर्व विभाग प्रमुख/

कायर्लिय प्रमुख

सर्व मंत्रालयीन विभाग

सामान्य प्रशासन विभागातील सर्व कायर्लिन अधिकारी/

कस्त्र अधिकारी,

निवड नस्ती.